

Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες»

(2002/C 241/17)

Στις 15 Ιανουαρίου 2002, και σύμφωνα με το άρθρο 23, εδάφιο 3 του Εσωτερικού Κανονισμού, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση για το ανωτέρω θέμα.

Το τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, επεξεργάστηκε τη γνωμοδότησή του στις 20 Ιουνίου 2002 με βάση εισηγητική έκθεση του κ. Cabra de Luna.

Κατά την 392η σύνοδο ολομέλειας της 17ης και 18ης Ιουλίου 2002 (συνεδρίαση της 17ης Ιουλίου), η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 124 ψήφους υπέρ και 2 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1. Κατά γενική ομολογία τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελούν το 10 % περίπου του γενικότερου πληθυσμού. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν 37 εκατομμύρια άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα ανέλθουν σε 50 εκατομμύρια στην ΕΕ μετά την διεύρυνση. Εάν προστεθούν και οι οικογένειες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, γίνεται προφανές ότι έχουμε να κάνουμε με μια πολύ μεγάλη ομάδα πολιτών της ΕΕ.

1.2. Στις 3 Δεκεμβρίου 2001, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε την απόφαση να ανακηρυχθεί το 2003 ως Ευρωπαϊκό Έτος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Μεταξύ των στόχων που τάσσονται στην απόφαση του Συμβουλίου περιλαμβάνεται η γενικότερη ευαισθητοποίηση για τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και η διερεύνηση πρωτοβουλιών για την προαγωγή τους. Άλλοι στόχοι είναι η δημιουργία συμπράξεων μεταξύ των διαφόρων φορέων και η ιδιαίτερη προσοχή που πρέπει να δοθεί στο ρόλο του εκπαιδευτικού συστήματος.

1.3. Η διάσκεψη για τα άτομα με ειδικές ανάγκες που πραγματοποιήθηκε στη Μαδρίτη τον Μάρτιο 2002 υιοθέτησε την αποκαλούμενη δήλωση της Μαδρίτης, η οποία θεσπίζει το πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Έτος και περιλαμβάνει πρόγραμμα για την επίτευξη των βασικότερων στόχων καθώς και συγκεκριμένες προτάσεις για την ανάληψη δράσεων από όλους τους συναφείς φορείς. Προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες, προτείνεται μια συνθετική προσέγγιση η οποία βασίζεται σε έναν συνδυασμό πολιτικών για την καταπολέμηση της διακριτικής μεταχείρισης και θετικών μέτρων δράσεως.

1.4. Η προσέγγιση αυτή είναι ευθυγραμμισμένη με τις αναφορές στα άτομα με ειδικές ανάγκες που γίνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, του οποίου το άρθρο 21 απαγορεύει τη διακριτική μεταχείριση για λόγους μειονεξίας ενώ το άρθρο 26 προβλέπει ρητή αναγνώριση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες και την ανάγκη να εξασφαλισθεί η ανεξαρτησία τους, η ένταξή τους στην κοινωνία και την απασχόληση και η συμμετοχή τους στον κοινοτικό βίο.

1.5. Εάν παρασχεθεί η κατάλληλη υποστήριξη, τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να συμβάλλουν στην κοινωνία όπως και οι λοιποί πολίτες. Αξίζει συνεπώς τον κόπο η κοινωνία να επενδύσει περισσότερο στη χάραξη δραστικών πολιτικών στον τομέα της αγοράς εργασίας, ενισχύοντας τους εργοδότες που απασχολούν ή σκοπεύουν να απασχολήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες. Έτσι θα υπάρξουν οικονομίες στα πλαίσια των παθητικών πολιτικών⁽¹⁾ και συνεπώς θα παραχθεί ένα πιο βιώσιμο σύστημα κοινωνικής προστασίας.

1.6. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα όπως και οι λοιποί πολίτες, στην πράξη όμως, οι κοινωνίες μας είναι κατά τέτοιο τρόπο οργανωμένες ώστε συχνά είναι αδύνατο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες να απολάβουν πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα: πολιτειακά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά. Για το λόγο αυτό η μειονεξία αποτελεί θέμα ανθρώπινων δικαιωμάτων και θα πρέπει να αποτελέσει τη βάση όλων των πολιτικών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν ανάγκη από ίσες ευκαιρίες και όχι από φιλανθρωπία. Όπως και όλοι οι άλλοι πολίτες, έτσι και τα άτομα με ειδικές ανάγκες επιθυμούν να τους εξασφαλιστεί το δικαίωμα της ανεξάρτητης ζωής και το δικαίωμα των επιλογών τους.

1.7. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια για την πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνία. Τα εμπόδια αυτά έχουν να κάνουν με το περιβάλλον, τα κοινωνικά και νομικά θέματα, την επικοινωνία και τα οικονομικά. Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό από τη μία ομάδα ατόμων με ειδικές ανάγκες στην άλλη. Για τους κωφάλαλους που χρησιμοποιούν τη γλώσσα των κωφάλαλων ως πρώτη γλώσσα η μη αναγνώριση της γλώσσας αυτής ως επίσημης γλώσσας δημιουργεί σοβαρό εμπόδιο επικοινωνίας.

1.8. Πολλά από τα εμπόδια αυτά υφίστανται διότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες ως επί το πλείστον δεν λαμβάνονται υπόψη όταν σχεδιάζεται μια νέα υπηρεσία. Για το λόγο αυτό τα άτομα με ειδικές ανάγκες αναφέρονται συχνά ως αόρατοι πολίτες. Πράγματι,

⁽¹⁾ Με τον όρο παθητικές πολιτικές νοούνται διάφορα είδη ωφελημάτων που μπορούν να παρασχεθούν στα άτομα με ειδικές ανάγκες όταν βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας.

προκειμένου η μειονεξία να καταστεί μια πραγματικότητα που θα λαμβάνεται υπόψη, τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να είναι ορατά έτσι ώστε οι φορείς λήψεως αποφάσεων σε όλες τις σφαίρες της κοινωνίας να τα λαμβάνουν υπόψη κατά την κατάρτιση νέων υπηρεσιών. Το ψήφισμα του Συμβουλίου σχετικά με τις ίσες ευκαιρίες των ατόμων με ειδικές ανάγκες του 1996 θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να συνυπολογίζεται η μειονεξία σε όλους τους συναφείς τομείς πολιτικής της ΕΕ. Ο συνυπολογισμός της μειονεξίας μπορεί να οριστεί ως εξής: η συστηματική ενσωμάτωση των προτεραιοτήτων και αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλες τις πολιτικές και τα γενικά μέτρα με σκοπό την προώθηση ίσων ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες μέσω ενεργού και ανοικτού συνυπολογισμού στο στάδιο του σχεδιασμού των επιπτώσεών τους στα άτομα με ειδικές ανάγκες κατά την εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση των σχετικών μέτρων. Πρόκειται μάλλον για έναν στόχο που πρέπει να επιτευχθεί και όχι ακόμη για μια πραγματικότητα.

1.9. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε προσφάτως την έρευνα του Ευρω-βαρόμετρου (Απρίλιος 2001) ⁽¹⁾, σύμφωνα με την οποία έξι Ευρωπαίοι στους δέκα γνωρίζουν ένα άτομο με ειδικές ανάγκες και 97 % των ατόμων που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο θεωρούν ότι πρέπει να ληφθούν μέτρα για να εξασφαλισθεί καλύτερη κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

1.10. Ορισμένα παραδείγματα των εμποδίων που αντιμετωπίζουν συνήθως τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι η μη προσβασιμότητα σε κτίρια και δημόσιους χώρους και μεταφορικά συστήματα, τα σχολεία που δεν διαθέτουν κατάλληλες δομές υποστήριξης, προκειμένου να δεχτούν παιδιά με ειδικές ανάγκες, η μη προσβασιμότητα στην πληροφόρηση, η μη προσβασιμότητα στις δημόσιες υπηρεσίες, η μη προσβασιμότητα στα δημόσια και ιδιωτικά διαδικτυακά.

1.11. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν έχουν μόνο δικαιώματα αλλά καθήκοντα και υποχρεώσεις. Τα εμπόδια που υφίστανται στην κοινωνία εμποδίζουν κατά γενικό κανόνα τα άτομα με ειδικές ανάγκες να συμμορφωθούν προς τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους. Αυτό συνεπάγεται ένα οικονομικό κόστος για την κοινωνία που σπανίως λαμβάνεται υπόψη. Η προώθηση της συμμετοχής των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία θα αποδειχθεί θετική επίσης και από οικονομική άποψη όπως έχουν δείξει διάφορες μελέτες για τις δαπάνες που συνεπάγεται ο αποκλεισμός και η διακριτική μεταχείριση.

1.12. Το άρθρο 13 της Συνθήκης ΕΚ επιτρέπει στην ΕΕ να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της διακριτικής μεταχείρισης που αντιμετωπίζουν μεταξύ άλλων και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Βάσει του άρθρου 13, το Συμβούλιο ενέκρινε το Νοέμβριο του 2000 μια οδηγία για την ίση μεταχείριση στο χώρο

εργασίας, η οποία καλύπτει και την μειονεξία μεταξύ των λόγων διακριτικής μεταχείρισης. Βάσει αυτού του άρθρου, το Συμβούλιο απεφάσισε να ανακηρύξει το 2003 ως Ευρωπαϊκό Έτος των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Τον Ιούλιο του 2000, το Συμβούλιο της ΕΕ ενέκρινε ευρωπαϊκή οδηγία για την ίση μεταχείριση ανεξαρτήτως φυλετικής και εθνικής προέλευσης. Το πεδίο της εν λόγω οδηγίας που βασίζεται στο άρθρο 13 συμπεριλαμβάνει την εκπαίδευση, τα κοινωνικά οφέλη και την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.

1.13. Διάφορες χώρες στον κόσμο διαθέτουν πλήρη νομοθεσία κατά της διακριτικής μεταχείρισης η οποία απεδείχθη λίαν επιτυχής για την άρση των διαφόρων εμποδίων συμπεριλαμβανομένης και της νοοτροπίας, που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία. Το πρώτο και ευρύτερα γνωστό από τα νομικά αυτά πλαίσια είναι ο νόμος περί μειονεξίας των ΗΠΑ (1990). Από το 1995 και μετά, παρόμοια νομοθεσία ισχύει και στο ΗΒ, ενώ άλλες λιγότερο περιεκτικές νομοθεσίες έχουν υιοθετηθεί στην Ιρλανδία, τη Σουηδία και προσφάτως στην Γερμανία. Άλλες χώρες όπως η Ολλανδία και η Ισπανία έχουν λάβει μέτρα για την προαγωγή νομοθεσίας κατά της διακριτικής μεταχείρισης.

1.14. Στην ανακοίνωσή της «Για μια Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες» ⁽²⁾, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται να αναπτύξει και να υποστηρίξει μια συνεκτική και ολοκληρωμένη στρατηγική για την αντιμετώπιση των κοινωνικών αρχιτεκτονικών και σχεδιαστικών φραγμών που περιορίζουν την πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις κοινωνικές και οικονομικές δυνατότητες. Το ψήφισμα ⁽³⁾ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τονίζει ότι χρειάζεται να ενισχυθούν οι δεσμεύσεις της έναντι των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε σχέση με τομείς όπως η νομοθεσία για την ελεύθερη διακίνηση, η εκπαίδευση, η πρόσβαση στα κτίρια, τα αγαθά και τις υπηρεσίες. Το Ευρωπαϊκό Έτος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα αποτελέσει σημαντικό μέσο για την επισήμανση των δεσμεύσεων που αναλαμβάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην εν λόγω ανακοίνωση.

1.15. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται σε πρόσφατο δημοσίευμα της Eurostat ⁽⁴⁾ δείχνουν ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν πολύ χαμηλά επίπεδα απασχόλησης και εκπαίδευσης. Έτσι, ενώ το 62 % του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας διαθέτουν απασχόληση, μόνο το 24 % των ατόμων με σοβαρές ειδικές ανάγκες είχαν μια θέση απασχόλησης. Το 18 % του πληθυσμού χωρίς μειονεξία διαθέτει τριτοβάθμια εκπαίδευση σε αντίθεση με το 9 % και μόνο των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

⁽²⁾ COM(2000) 284.

⁽³⁾ Ψήφισμα για την Ανακοίνωση με θέμα «Για μια Ευρώπη χωρίς φραγμούς για τα άτομα με ειδικές ανάγκες» A5-0084/2001.

⁽⁴⁾ «Άτομα με ειδικές ανάγκες και κοινωνική συμμετοχή στην Ευρώπη» Eurostat, 2001.

⁽¹⁾ Βλέπε έκθεση του Ευρω-βαρόμετρου 54.2 (Απρίλιος 2001).

1.16. Οι κοινωνικοί εταίροι (Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συνδικάτων (ΕΣΣ), Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίων Επιχειρήσεων (CEEP) και Ένωση Συνομοσπονδιών Βιομηχανίας και Εργοδοτών της Ευρώπης (UNICE/UEAPME)) υιοθέτησαν τον Μάιο του 1999 στην Κολωνία Δήλωση των κοινωνικών εταίρων της Ευρώπης για την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μεταξύ άλλων, η Δήλωση αναφέρει ότι η ΕΣΣ, το CEEP και η UNICE/UEAPME πιστεύουν ότι η προσέγγιση με βάση τις ίσες ευκαιρίες είναι η ορθή κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθηθεί προκειμένου να βελτιωθούν οι δυνατότητες απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στα πλαίσια της ανοικτής αγοράς εργασίας. Η διακριτική μεταχείριση που βασίζεται σε παράγοντες οι οποίοι δεν σχετίζονται με το προκείμενο έργο είναι κοινωνικώς απαράδεκτοι και οικονομικώς απρόσφοροι. Επιπλέον, στη Δήλωση αναφέρεται ότι «Μέσω της ενεργού προώθησης της απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, οι επιχειρήσεις μπορούν να αναπτύξουν ανεκμετάλλετους προηγούμενους πόρους και να αυξήσουν το δυναμικό τους για ανανέωση». Η Δήλωση απευθύνει τέλος έκκληση προς τους κοινωνικούς εταίρους των δημοσίων αρχών και τους προτρέπει να «λάβουν υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες με έναν ολοκληρωμένο τρόπο προκειμένου να δημιουργηθεί μία νοοτροπία συνυπολογισμού και όχι χωρισμού».

1.17. Η έλλειψη κατάλληλης υποστήριξης με τη μορφή υπηρεσιών και δημόσιας χρηματοδότησης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχει ως αποτέλεσμα να βαρύνει η ευθύνη την οικογένεια του ατόμου με ειδικές ανάγκες. Αυτό συμβαίνει ειδικότερα στην περίπτωση των ατόμων με πολύπλοκες εξαρτήσεις όπου η έλλειψη υποστήριξης οδηγεί συχνά στον εγκλεισμό σε ιδρύματα ή στη δημιουργία πολύ δυσχερών οικογενειακών καταστάσεων όπου ένα τουλάχιστον μέλος της οικογένειας εγκαταλείπει την αγορά εργασίας για να αφιερωθεί στη φροντίδα του συγκεκριμένου ατόμου. Το πρόβλημα εδώ είναι η εξασφάλιση των κατάλληλων πόρων, υπηρεσιών καθώς επίσης η εξασφάλιση της δυνατότητας των οικογενειών να συμφιλώσουν τον οικογενειακό με τον επαγγελματικό βίο⁽¹⁾. Όταν οι επιπρόσθετες δαπάνες που απορρέουν από τη μειονεξία δεν καλύπτονται από τις δημόσιες αρχές, τότε χρειάζεται να καλυφθούν από τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τις οικογένειές τους, πράγμα που κατά γενικό κανόνα οδηγεί στη φτώχεια.

1.18. Η κοινωνική εικόνα των ατόμων με ειδικές ανάγκες δεν είναι πάντοτε η δέουσα. Αποτέλεσμα είναι οι χαμηλές προσδοκίες έναντι των ατόμων αυτών καθώς επίσης και ο στιγματισμός ορισμένων ομάδων ατόμων με ειδικές ανάγκες όπως τα άτομα με διανοητικά προβλήματα. Στη στρατηγική για τη βελτίωση της εικόνας αυτής, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Είναι ανάγκη επίσης να καταστεί εντονότερη η παρουσία των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλες τις σφαίρες του κοινωνικού βίου: ως πολιτικοί σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ως εργοδότες και διοικητικά στελέχη, καθώς και ως ηγετικές προσωπικότητες του συνδικαλισμού και του τριτογενούς τομέα.

1.19. Οι διάφοροι αυτοί παράγοντες οδηγούν συχνά στον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια. Γι' αυτό το λόγο τα άτομα με ειδικές ανάγκες προσδιορίζονται στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας ως μια από τις ομάδες που κινδυνεύουν να περιπέσουν σε

κοινωνικό αποκλεισμό και στη φτώχεια. Μια πρόσφατη έκθεση⁽²⁾ που εκπονήθηκε υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Βήματος ατόμων με ειδικές ανάγκες από το Πανεπιστήμιο των Αθηνών σε συνεργασία με διάφορες συναφείς ευρωπαϊκές οργανώσεις, αναλύει τους διάφορους παράγοντες που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Οι βασικοί παράγοντες που σκιαγραφούνται στη μελέτη αυτή είναι: η απόλυτη ή περιορισμένη έλλειψη προσβάσεως στο κοινωνικό περιβάλλον και τις υπηρεσίες, η έλλειψη απασχόλησης, η έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης, ο στιγματισμός που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η ανεπαρκής αντιστάθμιση των επιπρόσθετων δαπανών που συνδέονται με την μειονεξία. Η έκθεση δείχνει επίσης με ποιόν τρόπο η διακριτική μεταχείριση κατά των ατόμων με ειδικές ανάγκες οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια.

1.20. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελούν μια μεγάλη και ποικίλη ομάδα και η πολιτική για την μειονεξία πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ποικιλία αυτή. Ειδική προσοχή πρέπει να επιδειχθεί στα άτομα με πολύπλοκες εξαρτήσεις που δεν είναι ικανά να εκπροσωπούν τους εαυτούς τους, που έχουν ανάγκη από κατάλληλες υπηρεσίες οι οποίες πρέπει να διαμορφώνονται σε συνεργασία και διαβούλευση με τους συγγενείς τους ή εκείνους που έχουν την φροντίδα τους.

1.21. Βάσει μιας προτάσεως που υποβλήθηκε από την κυβέρνηση του Μεξικού, η Τρίτη Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε κατά τη συνεδρίαση του Νοεμβρίου 2001 τη συγκρότηση επιτροπής ad hoc για να μελετήσει τη σκοπιμότητα προώθησης μιας σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μια πρώτη συνάντηση της εν λόγω ad hoc επιτροπής θα πραγματοποιηθεί πριν από το Φθινόπωρο 2002.

1.22. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στη γνωμοδότησή της σχετικά με το ευρωπαϊκό έτος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες που υιοθετήθηκε στις 17 Οκτωβρίου 2001 ζητεί μεταξύ άλλων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παρουσιάσει πρόταση οδηγίας για την προώθηση των ίσων ευκαιριών και την καταπολέμηση της διακριτικής μεταχείρισης λόγω μειονεξίας που να ευθυγραμμίζεται με την οδηγία για τις ίσες ευκαιρίες των ατόμων άλλης εθνικής προέλευσης. Στην ίδια γνωμοδότηση, η ΕΟΚΕ πρότεινε να εγκριθεί ένα ειδικό πρόγραμμα δράσης για την μειονεξία για την χρηματοδότηση μιας ανοικτής μεθόδου συντονισμού των πολιτικών για την μειονεξία. Συμπεριλαμβανόταν επίσης και πρόταση για την κατάρτιση γνωμοδότησης πρωτοβουλίας εντός του 2002 ως συμβολή στο σχεδιασμό του Ευρωπαϊκού Έτους 2003.

2. Γενικές παρατηρήσεις

2.1. Το 2003 ως Ευρωπαϊκό Έτος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες παρέχει μοναδική ευκαιρία για την προώθηση της ατζέντας

(1) «Πόροι, υπηρεσίες, χρόνος: τρία στοιχεία που είναι αναπόσπαστα με μια πολιτική για την οικογένεια» Coface Handicap, Απρίλιος 2001.

(2) «Άτομα με ειδικές ανάγκες και κοινωνικός αποκλεισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση: καιρός για αλλαγή, εργαλεία αλλαγής», έκθεση που εκπονήθηκε από 8 οργανώσεις ατόμων με ειδικές ανάγκες υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Βήματος ατόμων με ειδικές ανάγκες και από το Πανεπιστήμιο Αθηνών.

για την μειονεξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το έτος αυτό θα πρέπει να αντιμετωπισθεί ως αφετηρία μιας διαδικασίας που θα συνεχισθεί και μετά το 2003.

2.2. Οι δημόσιες αρχές σε όλες τις βαθμίδες, από τα όργανα της ΕΕ έως τις τοπικές αρχές, θα πρέπει να διαδραματίσουν παραδειγματικό ρόλο στη διαδικασία αυτή.

2.3. Η επιτυχία του έτους βασίζεται στην ενεργό συμμετοχή όλων των φορέων όλων των βαθμίδων με τη δημιουργία ανθεκτικών συμπράξεων.

2.4. Η πολιτική στον τομέα της μειονεξίας εμπήττει κατά κύριο λόγο στις εθνικές αρμοδιότητες. Ολοένα και περισσότερες διαφορετικές ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες επηρεάζουν τις εθνικές πολιτικές είτε μέσω οδηγιών είτε μέσω της χρήσεως της ανοικτής μεθόδου συντονισμού με ειδική αναφορά στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι μελλοντικές πολιτικές στον τομέα της μειονεξίας πρέπει συνεπώς να εξετάσουν τη δέουσα συμπληρωματικότητα μεταξύ των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών, και να παράσχουν βεβαίως μεγαλύτερες αρμοδιότητες στις τοπικές και περιφερειακές αρχές.

2.5. Η εφαρμογή δράσεων για τη βελτίωση των συνθηκών που διέπουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα οδηγήσει σε μία καλύτερη κοινωνία. Εάν οι υπηρεσίες σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι διαθέσιμες στα άτομα με ειδικές ανάγκες, θα είναι βεβαίως και διαθέσιμες σε όλους τους πολίτες και ειδικότερα στα ηλικιωμένα άτομα.

2.6. Η μεγάλη πλειονότητα των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι μέλη οργανώσεων που δημιουργήθηκαν για την προστασία των δικαιωμάτων τους. Οι εν λόγω οργανώσεις απαντούν σε όλα τα επίπεδα, τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές. Όλες οι δράσεις που θα αναληφθούν στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Έτους 2003 για τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν και τις οργανώσεις αυτές ως εταίρους. Έχει περάσει πια ο καιρός που αναλαμβάνονταν πρωτοβουλίες υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες χωρίς την ενεργό συμμετοχή αυτών.

2.7. Τα μέτρα για τη βελτίωση του συνυπολογισμού των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην κοινωνία μας είναι ποικίλα και πρέπει να συνδυάζουν τις νομοθετικές πρωτοβουλίες με εκστρατείες γενικής ευαισθητοποίησης.

3. Οι στόχοι του Ευρωπαϊκού Έτους

3.1. Το Ευρωπαϊκό Έτος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να αποτελέσει την αφετηρία μιας διαδικασίας για τη σταδιακή απάλειψη των φραγμών που αντιμετωπίζουν τα άτομα με

ειδικές ανάγκες σε όλες τις σφαίρες του βίου ειδικότερα στην εκπαίδευση και την πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες. Πρέπει επίσης να παράσχει υποστήριξη στα άτομα με ειδικές ανάγκες ενώ οι οικογένειές τους χρειάζεται να ωφεληθούν από πραγματικά ίσες ευκαιρίες.

3.2. Ορισμένοι από τους φραγμούς αυτούς (περιβαλλοντικοί και επικοινωνιακοί) μπορούν να αρθούν μέσω νομοθετικών πρωτοβουλιών, ενώ άλλοι φραγμοί (όσον αφορά τη νοστροπία) απαιτούν εκστρατείες ενημέρωσης. Γενικότερα όμως απαιτείται η δέσμευση και η συνεργασία όλων των σχετικών φορέων. Υπάρχουν ήδη καλά παραδείγματα για το πώς μπορούν να αρθούν οι φραγμοί, τα οποία έχουν αποδείξει ότι είναι δυνατό να αρθούν και έχουν θετικό αντίκτυπο σε όλους τους φορείς.

3.3. Η μεγάλη πλειοψηφία των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε ηλικία εργασίας μπορούν και επιθυμούν να εργαστούν. Η αύξηση της ικανότητάς τους να εισέλθουν στην αγορά εργασίας θα έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης πράγμα που αποτελεί κείμενο στοιχείο για τη διασφάλιση της κοινωνικής συμμετοχής τους. Η πρόσφατη οδηγία ΕΕ για τις ίσες ευκαιρίες στο χώρο εργασίας αποτελεί χρήσιμη συμβολή για την βελτίωση των επιπέδων απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Χρειάζεται όμως να συμπληρωθεί με κατάλληλες θετικές δράσεις, ειδικότερα με την παροχή της κατάλληλης στήριξης προς τους εργοδότες που απασχολούν άτομα με ειδικές ανάγκες, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, για τις οποίες τα κίνητρα αυτά μπορεί να είναι ιδιαίτερα ελκυστικά. Πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι παθητικές πολιτικές δεν δρουν ως αντικίνητρο για την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Προς τούτο, τα ωφελήματα που καλύπτουν το επιπλέον κόστος που συνδέεται με τη μειονεξία θα πρέπει να διατηρούνται ακόμη και όταν το άτομο με ειδικές ανάγκες εισέρχεται στην αγορά εργασίας. Επίσης, θα πρέπει να είναι εξασφαλισμένο ότι το άτομο με ειδικές ανάγκες ανακτά το σύνολο των προηγούμενων ωφελημάτων σε περίπτωση που είναι ανίκανο να παραμείνει στην αγορά εργασίας.

3.4. Το 2002, η έρευνα για το εργατικό δυναμικό της ΕΕ θα συμπεριλαμβάνει και μια ad hoc ενότητα για την μειονεξία που θα παρέχει για πρώτη φορά συγκρίσιμα στατιστικά στοιχεία για τα επίπεδα απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

3.5. Ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων είναι ζωτικός. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα ορθής πρακτικής μεταξύ των εργοδοτών τόσο για την παροχή απασχόλησης σε άτομα με ειδικές ανάγκες όσο και για τον σχεδιασμό των αγαθών και των υπηρεσιών τους με προσβάσιμο τρόπο. Εντούτοις, θα πρέπει να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες προκειμένου τα παραδείγματα αυτά να καταστούν γνωστά μεταξύ και άλλων εργοδοτών. Το παράδειγμα του δημόσιου βήματος εργοδοτών για την μειονεξία του ΗΒ⁽¹⁾

(1) Το Βήμα των εργοδοτών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες του Ηνωμένου Βασιλείου είναι ένα δίκτυο εργοδοτών του ΗΒ που ενδιαφέρεται για θέματα μειονεξίας. Τα μέλη του βήματος απασχολούν άνω του 22 % του εργατικού δυναμικού του ΗΒ. Το βήμα υποστηρίζει τους εργοδότες που έχουν την πρόθεση να απασχολήσουν άτομα με ειδικές ανάγκες ή βελτιώνουν τις υπηρεσίες τους προς τους πελάτες με ειδικές ανάγκες.

είναι ένα ενδιαφέρον πρότυπο που δεν έχει μέχρι σήμερα ακολουθηθεί και από άλλα κράτη μέλη. Οι εργοδότες θα πρέπει να αντιμετωπίσουν αυτό ως τμήμα μιας σφαιρικής κοινωνικής εμπλοκής σύμφωνα με το Πράσινο Βιβλίο για την εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Ο ρόλος της κοινωνικής συνεργασίας είναι καθοριστικός ως μέσο για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μέσω της δημιουργίας συνεταιριστικών ή άλλων φορέων που ευνοούν την εργασιακή ένταξη, το άτομο με ειδικές ανάγκες αποκτά αξιοπρέπεια, αυτονομία και εντάσσεται πλήρως στον κοινωνικό ιστό.

3.6. Επίσης, ο ρόλος των συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι ζωτικός στο θέμα αυτό, ειδικότερα για να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες που αποκτούν θέση απασχόλησης έχουν ίσες ευκαιρίες και όσον αφορά την εσωτερική τους προαγωγή. Διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο και για την διάδοση της οδηγίας της ΕΕ για την ίση μεταχείριση στο χώρο εργασίας. Τέλος αποφασιστικό ρόλο διαδραματίζουν οι ενώσεις και τα ιδρύματα πρόνοιας που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες και ευκαιρίες απασχόλησης στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

3.7. Μια σημαντική διάσταση των πολιτικών στον τομέα της απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι η διατήρηση της σχέσης εργασίας όπως αναφέρεται σε μια πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ/ΔΟΕ⁽¹⁾, και τονίζεται στις τελευταίες πρωτοβουλίες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία. Πολλά από τα άτομα με ειδικές ανάγκες περιέρχονται σε μειονεξία σε εργάσιμη ηλικία και παρά ταύτα δεν καταβάλλονται αρκετές προσπάθειες για να παραμείνουν στην αγορά εργασίας. Υπάρχουν διάφορα ενδιαφέροντα πρότυπα διατήρησης στις διάφορες χώρες, όπως στη Σουηδία και το ΗΒ⁽²⁾. Επιτυχημένη πολιτική διατήρησης της απασχόλησης είναι η διατήρηση του δεσμού μεταξύ του ατόμου με ειδικές ανάγκες και του εργοδότη του. Προφανώς σημαντική επίδραση στο θέμα αυτό έχει ο τρόπος λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Πρέπει να εξασφαλισθεί για τα άτομα με ειδικές ανάγκες η πλήρης πρόσβαση στη δια βίου εκπαίδευση, και πρόσφατες πρωτοβουλίες όπως η Ανακοίνωση της

Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁽³⁾ στον τομέα της δια βίου μάθησης θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα άτομα με ειδικές ανάγκες από όλες τις πλευρές.

3.8. Η εκπαίδευση για τα άτομα με ειδικές ανάγκες όπως και για όλους τους πολίτες αποτελεί βασικό στοιχείο για την απασχόληση και την κοινωνική συμμετοχή γενικότερα. Ο γενικός κανόνας ως προς την εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να είναι η περιεκτική εκπαίδευση η οποία δεν είναι καλή μόνο για τα παιδιά της κατηγορίας αυτής αλλά και για τα άλλα παιδιά διότι έτσι αναπτύσσεται η κατανόηση των ίσων δικαιωμάτων που έχουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες σε μια διαφορετική κοινωνία. Για να επιτύχει ο θεσμός της περιεκτικής παιδείας, τα παιδιά και νέοι με ειδικές ανάγκες πρέπει να τύχουν της δέουσας υποστήριξης που απαιτούν οι ειδικές ανάγκες τους.

3.9. Η ειδική εκπαίδευση πρέπει να θεωρείται ως προτιμητέα λύση για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες όταν αποφασίζεται κατόπιν συμφωνίας με τους γονείς του συγκεκριμένου παιδιού. Τα ειδικά σχολεία πρέπει να διασφαλίζουν εκπαίδευση με αντίστοιχη ποιότητα όπως και στα κανονικά σχολεία. Τα ειδικά σχολεία πρέπει να υποβάλλονται σε τακτικές αξιολογήσεις.

3.10. Συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Έτος 2003 για τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να σημάει πρόοδο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο αποκλεισμού και τα οποία αντιμετωπίζουν διττή και πολλαπλή διακριτική μεταχείριση, όπως οι γυναίκες με ειδικές ανάγκες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες που προέρχονται από εθνικές μειονότητες. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να επιδειχθεί στα άτομα με πολλαπλές εξαρτήσεις και στις οικογένειές τους και σε εκείνους που τους περιποιούνται προκειμένου να δημιουργηθούν δομές υποστήριξης που θα εξασφαλίζουν την πρόσβασή τους στο πλήρες φάσμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

3.11. Ορισμένες προόδους έχουν συντελεστεί τελευταία στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής, των μεταφορών και της κοινωνίας της πληροφορίας όπου πολλές από τις τελευταίες πρωτοβουλίες λαμβάνουν υπόψη τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Δεν είναι όμως η κατάσταση που επικρατεί σε πολλούς άλλους τομείς, πράγμα που αποδεικνύει ότι χρειάζεται να ενδυναμωθούν οι σχετικές προσπάθειες.

3.12. Ιδιαίτερη προσπάθεια πρέπει να καταβληθεί για τον συνυπολογισμό της αναπηρίας σε όλες τις σχετικές πολιτικές της ΕΕ. Οι προσπάθειες αυτές πρέπει να εγκαινιαστούν κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Έτους 2003 και να συνεχιστούν επίσης κατά τα επόμενα χρόνια. Μολονότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν αποκλείονται επίσημα από κανέναν τομέα, το γεγονός ότι δεν λαμβάνονται υπόψη οδηγεί στην πράξη στον αποκλεισμό τους. Συνεπώς, είναι απαραίτητο να γίνονται ειδικές αναφορές στα άτομα με ειδικές ανάγκες σε όλες τις σχετικές πρωτοβουλίες και να μεσολαβήσουν αλλαγές όπου χρειάζεται προκειμένου τα άτομα αυτά να ωφελούνται πλήρως από και να συμβάλλουν στις εν λόγω πρωτοβουλίες.

(1) «Διεθνής έρευνα για τις στρατηγικές όσον αφορά τη διατήρηση της θέσης εργασίας των ατόμων με ειδικές ανάγκες και της εντάξεώς τους στην απασχόληση» της Patricia Thornton, Μονάδα Πολιτικής στον τομέα των Κοινωνικών Έρευνών του Πανεπιστημίου York.

(2) Το Εθνικό Βασιλικό Ίδρυμα Τυφλών πρότεινε στο ΗΒ την αποκαλούμενη «Άδεια για ειδικές ανάγκες» και προς το παρόν εξετάζονται οι όροι χορήγησής της. Πρόκειται για παρεμφερή άδεια με την άδεια μητρότητας, που επιτρέπει σε ένα άτομο που απέκτησε αναπηρία να αποχωρήσει από την εργασία του για ορισμένο διάστημα προκειμένου να λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση και να επιστρέψει στην εργασία του στην ίδια εταιρεία.

(3) Ανακοίνωση της Επιτροπής με θέμα η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης (COM(2001) 678).

3.13. Οι πρωτοβουλίες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν τις πολιτικές για την κατανάλωση, τις πρωτοβουλίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα προγράμματα δράσης για τη νεολαία, προγράμματα και πρωτοβουλίες στον τομέα της εκπαίδευσης (Socrates, Comenius, Leonardo da Vinci), τα προγράμματα για τον πολιτισμό και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τις αθλητικές δραστηριότητες και ειδικότερα όσες σχετίζονται με το Ευρωπαϊκό Έτος για την εκπαίδευση μέσω του αθλητισμού 2004.

3.14. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι γονείς και οι εκπρόσωποι των ατόμων αυτών πρέπει να συμμετέχουν στο έργο των διαφορετικών ευρωπαϊκών διαδικασιών που εφαρμόζουν την ανοιχτή μέθοδο συντονισμού όπως η εκπαίδευση, η νεολαία και οι συντάξεις. Αυτό θα επιτευχθεί μόνον εάν τα όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη δεσμευθούν προκειμένου να εξασφαλισθεί ενεργώς ότι τα ζητήματα της μειονεξίας συμπεριλαμβάνονται και ότι οι σχετικές οργανώσεις συμμετέχουν στο έργο αυτό. Κατά τον καθορισμό των στατιστικών δεικτών για την υποστήριξη της διαδικασίας αυτής θα πρέπει να παρέχονται και πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

3.15. Η πολιτική για τα άτομα με ειδικές ανάγκες αποτελεί ως επί το πλείστον εθνική αρμοδιότητα. Αν και οι ειδικές ανάγκες συμπεριλαμβάνονται στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και στην στρατηγική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας, η εστίαση στα άτομα με ειδικές ανάγκες ποικίλει σε μεγάλο βαθμό από κράτος σε κράτος και κατά συνέπεια δεν υφίστανται συνεκτικά και συγκριτικά στοιχεία για την κατάσταση που επικρατεί στα διάφορα κράτη μέλη. Λόγω αυτού ατυχώς τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επωφεληθούν επαρκώς από την ανταλλαγή πολιτικών και παραδειγμάτων ορθής πρακτικής. Υφίσταται μια γενική έλλειψη δεικτών και στοιχείων για την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, που καθιστά αδύνατη τη σύγκριση της αποτελεσματικότητας των διαφόρων εθνικών πολιτικών.

3.16. Το Ευρωπαϊκό Έτος για τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να ευνοήσει την ανταλλαγή μεταξύ κρατών μελών και υποψήφιων χωρών όσον αφορά τις εθνικές πολιτικές για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

3.17. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να έχουν πρόσβαση στις ίδιες υπηρεσίες που παρέχονται σε όλους τους πολίτες. Αυτό σημαίνει ότι οι ανάγκες τους πρέπει να εξετάζονται στα αρχικά στάδια του σχεδιασμού των σχετικών διαδικασιών. Πρόκειται για αποφάσεις σχετικά με τον σχεδιασμό δημόσιων χώρων όπως εστιατόρια, κινηματογράφοι, θέατρα, σχολεία, πανεπιστήμια, εμπορικά κέντρα, μουσεία, πάρκα, στάδια κ.λπ. Η μη εξασφάλιση πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις υπηρεσίες αυτές απαιτεί παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, αλλά και από οικονομικής απόψεως, σημαίνει ότι οι εργοδότες

παραβλέπουν ένα σημαντικό τμήμα των δυνητικών καταναλωτών τους. Οι οργανώσεις των καταναλωτών μπορούν να συμβάλλουν με ζωτικό τρόπο προκειμένου το έργο αυτό να καταστεί πραγματικότητα. Ένα καλό παράδειγμα δίδεται από την πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από μια ισπανική οργάνωση καταναλωτών, η οποία δείχνει ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν έχουν πρόσβαση στο 50 % των διευκολύνσεων αυτών.

3.18. Όπως και οι άλλοι πολίτες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να είναι ενεργά μέλη της κοινωνίας και να μπορούν να συμμετέχουν ενεργώς στις διάφορες οργανώσεις, όπως πολιτικά κόμματα, επαγγελματικές οργανώσεις, θρησκευτικές οργανώσεις, αθλητικές λέσχες, ομάδες για το περιβάλλον και άλλες ενώσεις. Όλες αυτές οι οργανώσεις πρέπει να οργανώνονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα άτομα με ειδικές ανάγκες να μπορούν να συμμετέχουν σ' αυτές.

3.19. Η εικόνα των ατόμων με ειδικές ανάγκες που παρέχεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πρέπει να βελτιωθεί. Η ενημέρωση και τα προγράμματα πρέπει να βασίζονται σε μια προσέγγιση η οποία λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και επισημαίνει τους φραγμούς που αντιμετωπίζουν τα άτομα αυτά για την πλήρη συμμετοχή τους στη κοινωνία.

3.20. Το Ευρωπαϊκό Έτος 2003 για τα άτομα με ειδικές ανάγκες δε θα πρέπει να περιοριστεί μόνο στα άτομα με ειδικές ανάγκες που διαμένουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά θα πρέπει επίσης να ωφελήσει και τα αντίστοιχα άτομα των υποψήφιων χωρών, όπου η κατάστασή τους είναι συχνά ακόμη πιο αρνητική απ' ό,τι στην ΕΕ. Επιπλέον, τα άτομα με ειδικές ανάγκες στις αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει επίσης να επωφεληθούν από τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού Έτους μέσω της αυξημένης «ορατότητάς» τους κατά την ανάπτυξη πολιτικών συνεργασίας στην ΕΕ.

3.21. Το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργάνωσεων να συμμετέχουν στην διαδικασία λήψης αποφάσεων πρέπει να ενισχυθεί στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Έτους με μια σφαιρική πρωτοβουλία που θα προωθήσει τον δομημένο πολιτειακό διάλογο σε επίπεδο ΕΕ. Αυτό θα έχει επίσης και άμεσο όφελος στους φορείς λήψης αποφάσεων οι οποίοι δεν γνωρίζουν πάντοτε πώς να χαράζουν πολιτικές που λαμβάνουν δεόντως υπόψη τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η διαδικασία που οδήγησε στην εκπόνηση της παρούσας γνωμοδότησης, είναι ένα παράδειγμα ορθής πρακτικής δεδομένου ότι διοργανώθηκε δημόσια ακρόαση με εκπροσώπους των σχετικών οργάνωσεων που επέτρεψε να κατανοηθεί καλύτερα η κατάσταση τους και να συνειδητοποιηθούν τα βασικά ζητήματα της μειονεξίας και τονίστηκε έτσι η ποικιλία που χαρακτηρίζει το κίνημα των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

4. Συγκεκριμένες προτάσεις

4.1. Ενόψει των στόχων που ορίζονται στο προηγούμενο τμήμα η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή θεωρεί ότι οι προτάσεις που ακολουθούν θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων αυτών.

4.2. Ένα ειδικό πρόγραμμα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα μπορούσε να καταρτιστεί σε επίπεδο ΕΕ με τους εξής βασικούς στόχους:

- α) Να υποστηριχθεί ο συνυπολογισμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλους τους σχετικούς τομείς πολιτικής της ΕΕ με την ενδυνάμωση των υφισταμένων μηχανισμών διαβούλευσης και παρακολούθησης και με την προώθηση της ενημέρωσης των βασικών φορέων λήψεως αποφάσεων, δίδοντας έμφαση στις δυνατότητες που υπάρχουν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.
- β) Να υποστηριχθεί η θέσπιση μιας ανοιχτής μεθόδου συντονισμού στον τομέα της μειονεξίας, βασισμένης σε κοινούς δείκτες που θα επιτρέπουν την παρακολούθηση της χρονικής προόδου των επιπέδων κοινωνικής ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η μέθοδος αυτή θα πρέπει να καλύπτει όλους τους συναφείς τομείς της πολιτικής για τα άτομα με ειδικές ανάγκες όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, οι μεταφορές, η κοινωνία των πληροφοριών, τα αλληλοβοηθητικά συστήματα, οι υπηρεσίες για άτομα με πολλαπλές ανάγκες εξαρτήσεως και οι οικογένειές τους. Θα πρέπει επίσης να παρασχεθούν και παραδείγματα ορθής πρακτικής σε κάθε έναν από τους τομείς αυτούς προς αμοιβαία ενημέρωση. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού των πολιτικών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα είναι χρήσιμη και για τα κράτη μέλη αλλά και για τις χώρες εκείνες που θα εισέλθουν στην ΕΕ στο εγγύς μέλλον.
- γ) Να εξασφαλιστεί και ενισχυθεί η συμμετοχή των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον διάλογο του πολίτη σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και να προβλεφθεί η δέουσα χρηματοδότηση καθώς και οι κατάλληλοι μηχανισμοί διαβούλευσης.
- δ) Να επιτευχθεί η ανάμιξη των ενώσεων και ιδρυμάτων πρόνοιας εφόσον παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

4.3. Για να συμβάλει στην άρση των φραγμών που υφίστανται σήμερα και να προβλεφθεί το ενδεχόμενο νέων φραγμών εν είδει μείζονος συμβολής του Ευρωπαϊκού Έτους για την προώθηση της ατζέντας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, θα πρέπει να υιοθετηθεί μια οδηγία της ΕΕ επί τη βάση του άρθρου 13 που θα προβλέπει ότι η διακριτική μεταχείριση κατά των ατόμων με ειδικές ανάγκες είναι παράνομη σε όλες τις σφαίρες της ζωής, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης και της πρόσβασης στα αγαθά και τις

υπηρεσίες που παρέχονται στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης. Στην οδηγία αυτή θα πρέπει να ορίζονται λογικές προθεσμίες προκειμένου η σημερινή μη προσβάσιμη υποδομή να καταστεί βαθμιαία πιο προσιτή και να προβλεφθούν επίσης οι κατάλληλοι μηχανισμοί εφαρμογής, συμπεριλαμβανομένου και ενός ανεξάρτητου σώματος παρακολούθησης σε κάθε κράτος μέλος που θα είναι αρμόδιο για την παρακολούθηση της εφαρμογής της οδηγίας αυτής σε εθνικό επίπεδο.

4.4. Προκειμένου να αυξηθούν τα επίπεδα απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή επιθυμεί να προβεί στις εξής υποδείξεις:

- α) Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν την ταχεία και δέουσα εφαρμογή της οδηγίας ΕΕ για τις ίσες ευκαιρίες στο χώρο εργασίας.
- β) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να προτείνει και τα κράτη μέλη να αποδεχθούν την ενίσχυση του προσανατολισμού 7 για την απασχόληση που αναφέρεται στα άτομα με ειδικές ανάγκες προκειμένου τα κράτη μέλη να θεσπίσουν συγκεκριμένους στόχους για την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες και να παρασχεθούν κίνητρα για τους εργοδότες που απασχολούν άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς και καθεστώτα κινήτρων που θα είναι ευρέως γνωστά από τους εργοδότες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα οποία θα χορηγούνται με ευκολία και ταχύτητα.
- γ) Οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να μεριμνήσουν ώστε οι μηχανισμοί κοινωνικού διαλόγου να προτείνουν νέες πρωτοβουλίες για την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένης και της κράτησης της θέσης απασχόλησης.
- δ) Σύμφωνα με την πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε πρώτη ανάγνωση, πρέπει να τροποποιηθούν οι οδηγίες ΕΕ σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις προκειμένου οι δημόσιες αρχές να συμπεριλάβουν και την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες ως κριτήριο και να απαιτούν όπως τα προϊόντα και οι υπηρεσίες σχεδιάζονται και παρέχονται κατά τρόπον που είναι προσιτός στα άτομα με ειδικές ανάγκες.
- ε) Θα μπορούσαν να δημιουργηθούν εθνικά και ευρωπαϊκά δίκτυα για εργοδότες και εργατικές ενώσεις που εμπλέκονται στην απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- στ) Για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν από τα διάφορα μέτρα, η έρευνα για το εργατικό δυναμικό της ΕΕ θα πρέπει να προβλέψει την παροχή μόνιμης πληροφόρησης για την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας.

4.5. Η ανοιχτή μέθοδος συντονισμού στον τομέα της εκπαίδευσης θα πρέπει να συμπεριλάβει και τα παιδιά και νέους με ειδικές ανάγκες ως βασικό στόχο και να εξετάζονται σε όλες τις δράσεις και τους σχετικούς δείκτες. Το Ευρωπαϊκό Έτος για το 2002 για τα άτομα με ειδικές ανάγκες θα αφιερωθεί σε εκστρατείες ενημέρωσης και για να προετοιμασθεί η ενεργός συμμετοχή όλου του σχολικού συστήματος στο Ευρωπαϊκό Έτος 2003 για τους αναπήρους.

4.6. Οι νέες τεχνολογίες, τόσο οι κανονικές όσο και οι υποβοηθητικές, εάν αναπτυχθούν καταλλήλως, μπορούν να δραματίσουν ζωτικό ρόλο για την υπερνίκηση ορισμένων εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα μειονεκτούντα άτομα. Συνεπώς το προσεχές 6ο Πρόγραμμα — πλαίσιο για την Έρευνα και Ανάπτυξη, η δέση των οδηγιών στον τομέα των τηλεπικοινωνιών όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών και το νέο πρόγραμμα δράσης e-Europe 2005 θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τη μειονεξία ως οριζόντιο ζήτημα και να υποστηρίξουν την ανάληψη πρωτοβουλιών ειδικώς για άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, χρειάζεται να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για την απάλειψη όλων των νομοθετικών και λοιπών εμποδίων που παρακωλύουν σήμερα τη δημιουργία μιας πραγματικής ευρωπαϊκής αγοράς υποβοηθητικών τεχνολογιών και για την παροχή σε εθνικό επίπεδο της κατάλληλης οικονομικής ενίσχυσης προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες που έχουν ανάγκη από τις εν λόγω τεχνολογίες.

4.7. Προκειμένου να εξασφαλισθεί η πλήρης «ορατότητα» των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας, θα πρέπει να υπάρξουν διάφοροι δείκτες για την αναπηρία που θα αποτελέσουν τη βάση για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των εθνικών πολιτικών στον τομέα αυτό. Οι αντιπροσωπευτικές οργανώσεις αναπήρων θα πρέπει να συμμετάσχουν στο σχεδιασμό, εφαρμογή και αξιολόγηση των εθνικών προγραμμάτων δράσης κατά του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας.

4.8. Η ΕΟΚΕ δεσμεύεται να καταβάλει προσπάθειες ώστε να προωθηθούν και υποστηριχθούν σε διεθνές και εθνικό επίπεδο οι επιχειρηματικές μορφές που αποβλέπουν στην ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στον κοινωνικό ιστό. Ειδικότερα η ΕΟΚΕ δεσμεύεται να υποστηρίξει και να προωθήσει τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

4.9. Για να υποστηριχθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και σε παγκόσμιο επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υποστηρίζει ότι είναι απαραίτητο να εξασφαλισθεί ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες λαμβάνονται δέοντως υπόψη στην ανάπτυξη πολιτικών συνεργασίας σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

4.10. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αναλαμβάνει τη δέσμευση να προσυπογράψει τη δήλωση της Μαδρίτης και να συνεισφέρει στους στόχους που αναφέρονται στην εν λόγω δήλωση καθώς και στην ευρεία διάδοσή της.

4.11. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή συνιστά σε όλους τους φορείς δημόσιους, ιδιωτικούς, τοπικούς, εθνικούς και ευρωπαϊκούς να προσεγγίσουν τις δράσεις του Ευρωπαϊκού Έτους με βάση την πρόσφατη δήλωση της Μαδρίτης η οποία και προσδιορίζει το εννοιολογικό πλαίσιο του Έτους και υποδεικνύει την ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων από τους διάφορους φορείς. Ειδικότερα, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι οργανώσεις, ενώσεις καταναλωτών, οι οργανώσεις νέων, οι αθλητικές λέσχες, οι θρησκευτικές οργανώσεις, ενώσεις και άλλοι φορείς θα πρέπει να επωφεληθούν από το Ευρωπαϊκό Έτος για να βελτιώσουν την παροχή των υπηρεσιών τους και να διασφαλίσουν ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να επωφελούνται πλήρως από αυτά και να συμβάλλουν σε αυτά.

4.12. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αναλαμβάνει τη δέσμευση να συνυπολογίζει πλέον την μειονεξία στο έργο της και να εξετάζει τα συμφέροντα, δικαιώματα και καθήκοντα των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλες τις γνωμοδοτήσεις της και να προβαίνει όπου χρειάζεται σε ειδική μνεία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Πρέπει να εκπονηθεί ένα έγγραφο εν είδει μνημονίου για τους εισηγητές ώστε να καθοδηγούνται όσον αφορά τα ζητήματα της μειονεξίας και των ατόμων με ειδικές ανάγκες, με την ιδιαίτερη σύσταση να διαβουλεύονται με τους εκπροσώπους των οργανώσεων ατόμων με ειδικές ανάγκες. Θα πρέπει επίσης να αξιολογείται σε τακτά χρονικά διαστήματα κατά πόσο συνυπολογίζεται η μειονεξία στις διάφορες γνωμοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής.

4.13. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή θα εμπλακεί ενεργώς στην αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Έτους 2003 για τα άτομα με ειδικές ανάγκες προκειμένου να εξακολουθήσει να υποβάλει προτάσεις που θα προωθούν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες και θα προβαίνει σε περιοδική αξιολόγηση των προόδων που συντελούνται στις σχετικές πολιτικές της ΕΕ.

4.14. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή επικροτεί την πρόταση που υπέβαλε ο ειδικός εισηγητής για θέματα μειονεξίας του ΟΗΕ και η οποία εγκρίθηκε από την Επιτροπή Κοινωνικής Αναπτύξεως του ΟΗΕ, όσον αφορά την ενδυνάμωση του περιεχομένου των Πρότυπων Κανόνων του ΟΗΕ και τη διατήρηση του εφαρμοσμένου συστήματος παρακολούθησης. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υποστηρίζει την πρωτοβουλία που εγκρίθηκε από τον ΟΗΕ για την θέσπιση μιας σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες η οποία θα εξασφαλίσει ότι τα άτομα αυτά επωφελούνται πλήρως από τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις.

4.15. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή θα λάβει υπόψη το περιεχόμενο της παρούσας γνωμοδότησης στις εργασίες της για τη Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης.

4.16. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή θα προωθήσει την παρούσα γνωμοδότηση προς όλες τις ευρωπαϊκές και εθνικές οργανώσεις ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Βρυξέλλες, 17 Ιουλίου 2002.

Ο Πρόεδρος

της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Göke FRERICHS

Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με την «Πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της Απόφασης αριθ. 253/2000/ΕΚ για τη θέσπιση του δευτέρου σταδίου του προγράμματος κοινοτικής δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης “ΣΩΚΡΑΤΗΣ”»

(COM(2002) 193 τελικό - 2002/0101 (COD))

(2002/C 241/18)

Στις 7 Ιουνίου 2002, και σύμφωνα με το άρθρο 198 της Συνθήκης περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισε να ζητήσει τη γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, σχετικά με την ανωτέρω πρόταση.

Το τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα των πολιτών», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 20 Ιουνίου 2002 με βάση την εισηγητική έκθεση του κ. Bernabei.

Κατά την 392η σύνοδο ολομέλειας της 17ης Ιουλίου 2002, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε ομόφωνα την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1. Το πρόγραμμα «Σωκράτης» βασίζεται στα άρθρα 149 και 150 της Συνθήκης ΕΚ, τα οποία ορίζουν ότι η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών μέσω σειράς δράσεων, όπως κινητικότητα, ανταλλαγή πληροφοριών ή εκμάθηση των γλωσσών της Ένωσης, και προωθώντας τη συνεχή κατάρτιση για όλους τους πολίτες της Ένωσης.

1.2. Η Κοινότητα υποστηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις των κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης, σεβόμενη την αρμοδιότητά τους όσον αφορά το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων. Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια της Λισαβόνας και της Στοκχόλμης έθεσαν εξάλλου στο επίκεντρο της κοινοτικής στρατηγικής τη βιώσιμη ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής οικονομίας που θα είναι η ανταγωνιστικότερη στον κόσμο και θα βασίζεται στη γνώση. Επιπλέον, τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης έδωσαν για πρώτη φορά συγκεκριμένο και σημαντικό βάρος στην

εκπαίδευση, υπογράμμισαν τη σπουδαιότητά της ως προς την εκπλήρωση άλλων στόχων, όπως η επαγγελματική κινητικότητα και η απασχόληση, και επιβεβαίωσαν ότι η εκπαίδευση θα είναι στο μέλλον θεμελιώδες και απαραίτητο στοιχείο της διαδικασίας οικοδόμησης της Ευρώπης (1).

1.3. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης ζήτησε ιδίως από την Επιτροπή να θέσει άμεσα σε εφαρμογή πέντε δράσεις: διασφάλιση της διαφάνειας των πτυχίων και προσόντων, ιδίως στο πλαίσιο της επαγγελματικής κατάρτισης, διευκόλυνση της εκμάθησης ξένων γλωσσών, εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών, δρομολόγηση του προγράμματος εργασίας για τους προς εκπλήρωση στόχους στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, έγκριση του ψηφίσματος σχετικά με τη συνεχή κατάρτιση ενόψει της Συνόδου Κορυφής της Σεβίλλης του Ιουνίου 2002.

(1) Δήλωση της ισπανικής Προεδρίας στο Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας και Νεότητας της 30.5.2002.